

BETLEN OSZKÁR RENDŐRSÉGI TANÚVALLOMÁSA A SZABAD NÉP SZERKESZTŐSÉGÉBEN LÉTREJÖTT „JOBBDALI CSOPORTOSULÁSRÓL” ÉS 1956-RÓL

Az itt közölt dokumentum a Történelmi Hivatalban őrzött rendőrségi anyagban, a „HUNGARICUS” Cs 604. című csoportdossziében található. Keletkezése összefügg a Mérei Ferenc és társai ellen lefolytatott per nyomozati előkészítésével. 1958 folyamán az államvédelem körükben fedezte fel a Nagy Imre-féle „revizionista árulás” legújabb és legveszélyesebb megnyilvánulását. 1958 tavaszától a megfigyelés és adatgyűjtés minden eszközével folytak a letartóztatás és a vizsgálat előkészületei, elsősorban a két vezető személyiségre, Mérei Ferencre és Fekete Sándorra vonatkozóan. Betlen Oszkárt, a *Szabad Nép* volt keményvonalas főszerkesztőjét elsősorban Fekete Sándor előélete s nyomozati anyaga kiegészítése ügyében kereste meg a Mérei–Fekete-per egyik főkonstruktorra, s ebből a beszélgetésből született az alábbi, nehezen meghatározható műfajú írásmű, amely inkább vádiratnak, mint vallomásnak mondható, bár megállapításai Betlen leplezetlen elfogultsága ellenére is lényegükben helytállóak. Az írás második része, amely elsősorban a *Szabad Nép* szerkesztőségében lezajlott október 23-i eseményekkel foglalkozik, ellenkező előjellel ugyan, de hasonlóan írja le a történeteket, mint Lócsei Pál emlékező cikkében¹, vagy Mocsár Gábor *Minden időben* című önéletrajzi regényének „A Szabad Nép Októbere” című fejezetében.

Betlen Oszkár írását a csoportdossziében talált másolat alapján szó szerinti pontossággal közöljük. Magyarázatot sem az események, sem az említett, többségükben ismert személyek nem igényelnek. Három név esetében mégis idekívánkozik egy-egy rövid magyarázat. *Patkó Imre* (1922–1983) külpolitikai újságíró és szerkesztő, 1955-től kezdve eltávolodott a szerkesztőség úgynevezett revizionista csoportjától. *Sárkány László* szerkesztő a rákosista csoporthoz tartozott, később az ELTE bölcsészkarán az újságírótanészék vezetője volt. *Matusek Tivadar* eredetileg pártfunkcionárius volt, 1955-ben nevezték ki – a „helyes vonal” erősítése érdekében – a szerkesztőbizottság helyettes vezetőjének.

Litván György

¹ Lócsei: A Szabad Nép küldöttsége a Politikai Bizottság előtt. *Magyar Hírlap*, 1989. október 21. és november 4.

BETLEN OSZKÁR ELVTÁRS AZ OKTÓBERI ELLENFORRADALOMRÓL

A *Szabad Nép* szerkesztőségében a jobboldali csoportosulás 1953 után, főleg 1954 nyarán–őszén alakult ki, de bizonyos összefüggés állt fenn [közte és] a *Szabad Nép* szerkesztőségében annak kezdetén kialakult csoport között. Még 1945–46-ban Vásárhelyi Miklós körül kialakult egy csoport, amelyet többen úgy is hívtunk, hogy Vásárhelyi-frakció. Ennek a csoportnak tagjai Gimes Miklós, Lőcsei Pál, Kende Péter, Patkó Imre, Kornai János voltak. Patkó kivételével valamennyit Vásárhelyi hozta a szerkesztőségbe. Abban az időben harc folyt azért, hogy a szerkesztőség, amely elég hevenyészett összetételű volt, tényleg kommunista szerkesztőséggé váljék, és ezzel szemben ez a csoport bizonyos értelemben polgári irányba igyekezett tolni a szerkesztőséget. Így Vásárhelyi harcolt azért, hogy a szerkesztőségben ne legyen pártszervezet. Rábeszélte a munkatársakat arra, hogy ne menjenek pártiskolára, mert szakmai tudást kell elsajátítani stb.

Vásárhelyi nagyon céltudatosan dolgozott azon, hogy ezekkel az emberekkel foglaltassa el a szerkesztőség fontos pozícióit, és fokozatosan valamennyi rovatvezető is lett. Rendkívül éles harcot folytat[ott] a szerkesztőség ún. balszárnya, különösen Sárkány László elvtárs ellen. Emlékszem, hogy 1948-ban a párttagok felülvizsgálatánál, amelyet Friss István elvtárs vezetett, Vásárhelyiről megállapította, hogy nemcsak a felszabadulás előtt végzett frakciós munkát (Vásárhelyi valamilyen frakcióban vett részt a negyvenes években), hanem a szerkesztőségben is frakciós volt. 1950-ben Vásárhelyi elkerült a szerkesztőségből, és akkor ez a csoportosulás megszűnt. 1953-ban, a jobboldali csoportosulásnak kedvező légkörben ismét más formában aktivizálódott.

1956 elején, amikor visszakerültem a szerkesztőségbe, ott nagyon nehéz volt a politikai helyzet. Az előző évben távolították el azokat, akik a párt politikájával nem értettek egyet, és azt képviselni nem akarták, de a szerkesztőség munkatársai között ezt az eltávolítást nem tarthatták igazságosnak, hiszen tudták, hogy maga a főszerkesztő, Horváth Márton sem értett egyet a párt politikájával, és alapjában egyetértett az eltávolítottakkal! Elégedetlenséget váltott ki az is, hogy a pártvezetés részéről a lap irányítása nagyon nehézkes, gyakran szűkkeblű volt, megnehezítette a sajtóagitációnak megjavítására irányuló törekvéseket is.

Az SZKP XX. kongresszusát a szerkesztőség munkatársainak egy része úgy értelmezte, mint az eltávolított jobboldaliak nézeteinek igazolását. Maga Horváth Márton is ezt így foghatta fel, mert a XX. kongresszussal kapcsolatos újabb kérdésekről sorozatosan éppen a jobboldali beállítottságuk miatt eltávolítottakkal íratott cikkeket (Novobáczky, Láng György stb.). Ez maga is úgy festett, mintha a XX. kongresszus eszméit ezek képviselnék.

Abban az időben elég világosan kialakult a szerkesztőségben egy csoport, amelyik amolyan szóvivője volt a jobboldali eszméknek, és amelynek szervezettsége mind nyilvánvalóbbá vált. Ennek a csoportnak a legjelentősebb alakja kétségtelenül Fekete Sándor volt. Hozzá tartozott Koroknai Zsuzsa, Pándi Pál, Csató Éva, Gondos Ernő és mások.

Ennek a csoportnak, vagy legalábbis néhány tagjának kétségtelen szerves kapcsolata volt a szerkesztőségen kívüli jobboldali csoportokkal, és mindinkább az ún.

„jugoszláv irány” hirdetőivé váltak. Működésüket kb. a következőkben lehetne jellemezni: 1. Törekvés arra, hogy a szerkesztőségnek lehetőleg az egészét megnyerjék, és ennek érdekében szinte állandóan folyt a „folyosó-agitáció”. Rendkívül rossz volt a munkaerőkölcs, az idő és energia nagyon jelentős részét lefoglalták éppen ezzel az agitációval. Igyekeztek a szerkesztőségi értekezleteken és a taggyűléseken fellépésükkel ugyanilyen irányban harcolni. 2. Az a törekvés, hogy a lapot magát nézeteik szolgálatába állítsák, a lap egyoldalú bírálóorgánummá válják, a hibák állandó előtérbe helyezését szolgálja, favorizálja a nem proletár rétegek[et] stb. 3. A velük szemben álló elvtársak elleni harc. Törekvés azok eltávolítására.

A *Szabad Nép* ebben az időben óriási ingadozásokkal végezte munkáját, és két alapvető hibája volt: a) nem vetette fel az ország és az emberek legégetőbb kérdéseit megfelelő módon, színvonalon, mélységgel és határozottsággal; b) amit mégis felvette, az rendszerint káros, egyoldalú volt. Abban az időben a különböző rétegekkel foglalkozó írások többsége nem a munkásosztállyal foglalkozott. Feltűnő volt, hogy milyen súllyal foglalkozott a lap nem munkásrétegek rehabilitációjának kérdésével (kulákok, kisparasztok, kiskereskedők, osztályidegen származásúak stb.). A munkásosztály kérdései lényegében lekerültek a lap hasábjairól, ami tükrözte a lap munkatársai zömének távolállását a munkásosztálytól. A szerkesztés munkája abban az időben állandó közelharcot jelentett olyan próbálkozásokkal szemben, hogy kimondottan jobboldali, a pártot és a rendszert minél rosszabb fényben bemutató írásokat helyezzenek el. Sok ilyen írás bekerült a lapba. Azok közül az írások közül, amelyek megjelenését nagyon nehezen megakadályozták, emlékszem a következőkre: Novobáczkynak egy tárcája, amelynek rövid tartalma az, hogy valakit évekkel ezelőtt kizártak a pártból, mert Sztálint szidta, és most bocsánatot kérnek tőle, mert neki volt igaza. Ezt a tárcát Novobáczkynak, miután megmagyaráztuk neki, hogy teljesen elfogadhatatlan, a *Magyar Nemzet*-ben változtatás nélkül megjelentette. Pándi Pálnak kritikája a *Hannibál tanár úr* c. filmről, amelynek rövid tartalma az volt, hogy azonos vonásokat mutatott fel a nyilas éra és a „Rákosi-éra”. Mocsár Gábornak egy cikke Szigeti [Szigethy] Attila rehabilitálásáról, amelynek lényege az volt, hogy az országban csupa sértett ember van, és a párt néppolitikáját ezekre támaszkodva kell felépíteni.

Néhány, a lapban megjelent cikkről: a legnagyobb vihart Pándinak „A szellem napvilága”, a Petőfi Köröt dicsőítő cikke váltott ki. Ezt a cikket kéziratban olvastam, és annak több alapvető vonása ellen kifogást emeltem, és Pándival megbeszéltem a cikk megváltoztatását. Így magát a címadó bevezető sort, hogy a „szellem napvilága ragyog fel hétről hétre a Petőfi Kör ülésein”; kifogásoltam továbbá a jobboldali veszély tagadását, vagy legalábbis rendkívüli lebecsülését tartalmazó részt, és néhány további részt is. Miután Pándi beleegyezett, hogy megváltoztatja a velem való megbeszélés alapján a cikket, bevitte Horváth Mártonhoz, aki a cikket eredeti formájában jóváhagyta és megjelentette. Koroknai Zsuzsával, a külpolitikai rovat helyettesével, a szovjet és a népi demokratikus részleg vezetőjével megbeszéltük, hogy egy rövid ismertetést ad a *Borba* egy cikkéről, ami a jugoszláv emigránsok letartóztatásáról szólt, egyszerűen azzal a céllal, hogy felhívja az olvasók figyelmét, hogy a Jugoszláviába hazatérő emigránsokat ott letartóztatják. Ehelyett Koroknai távollétemben a teljes *Borba*-cikket adta le, ami lényegében éles vita volt a nemzetközi munkásmozga-

lommal ebben a kérdésben, és hozzáírt egy magyarázó bevezetőt, amelyben a sztálinista emigrációról írt. Így jelent meg először a *Szabad Nép*ben az általunk már akkor is teljesen elfogadhatatlannak minősített „sztálinista” kifejezés. Ennek a cikknek ilyen formában való közlését a magyarországi jugoszláv emigránsok úgy fogták fel, mint a *Szabad Nép* kiállítását velük szemben, és fenyegetve érezték magukat. Azt hitték, hogy a kormány ki akarja őket szolgáltatni. Az említett csoportosulás jugoszláv orientációját jellemzi az is, hogy ennek a cikknek megjelenése után egy taggyűlésen Fekete Sándor felszólalt: visszautasította azokat a bírálatokat, amelyeket a cikk leközléséért Koroknai kapott, és kijelentette, hogy ő a cikk közlésével egyetért, a jugoszláv emigránsokat kémeknek, gyilkosoknak és személyes ellenségeinknek tartja. Ehhez a jugoszláv orientációhoz még: július elején volt a *Szabad Nép*-szerkesztőségben taggyűlés a Petőfi Körrel szóló KV-határozatról. A taggyűlést követő másnap a *Borba* már pontos tudósítást közölt erről a taggyűlésről, hányan szóltak a határozat mellett, hányan ellene. Abban az időben általában a budapesti jugoszláv követség nagyon aktívan foglalkozott a magyar újságírókkal. Csaknem havonta rendezett számukra valami fogadást, és lehettek egyesek, akiket ez is befolyásolt. A *Szabad Nép* szerkesztősége Horváth javaslatára Fekete Sándort küldte Titóék moszkvai útjára tudósítónak. Ezek körül a tudósítások körül állandó harcot kellett folytatni. Emlékszem, hogy az első tudósítást, amelyet a külpolitikai rovat az én megkerülésemmel adott le (én voltam a külpolitikai rovatért felelős szerkesztőbizottsági tag), Fekete Sándor azzal kezdte, hogy Tito a népek szemében a függetlenségi harc szimbólumává vált. Én ezt és néhány ehhez hasonló részt kihúztam a külpolitikai rovat vezetőjének, Polgár Dénesnek tiltakozása ellenére, aki közölte, hogy Fekete ragaszkodik minden szóhoz, mert kint „illetékesekkel” megbeszélte. Erről az újáról hazatérve tartotta Fekete Sándor a Petőfi Körben híres felszólalását, júniusban. Hogy milyen nehéz volt a harc ezekkel a jelenségekkel szemben, arra jellemzőképpen a következőket: Fekete Sándornak a *Borbacikk* mellett és a jugoszláv emigránsok ellen való fellépése után beszéltem Horváth Mártonnal, és javasoltam, hogy ezt ő ítélje el, ő lépjen fel ezzel az elfogadhatatlan és helytelen állásponttal szemben. Horváth megígérte. Néhány nappal később a Belgrádba utazó magyar párt- és kormányküldöttséghez a *Szabad Nép* részéről Fekete Sándort delegálta, ami a szerkesztőség szemében úgy hatott, mint Fekete álláspontjának helyeslése, mint hivatalos elismerés.

Rendkívül erős volt a nyomás olyan irányban, hogy a *Szabad Nép* fóruma legyen a Petőfi körüli vitáknak és hasonlóknak. Érdemes összehasonlítani, hogy milyen nyilvánosságot kaptak ezek a viták a sajtóban, és milyent a szakszervezet[i] kongresszus vagy fontos üzemi gyűlések. Az előbbiekre rendszerint több munkatárs ment ki, hogy minél részletesebb beszámolót közölhessenek, a szakszervezeti kongresszusról és hasonlókról pedig az MTI szürke, sablonos beszámolóit adták le.

Hasonló volt a helyzet a külpolitikai anyagokkal. Igyekeztek elárasztani a lapot lengyel és jugoszláv anyaggal, lehetőleg olyanokkal, amelyek a törvénysértésekkel stb. foglalkoztak, és szinte teljesen hallgattak a többi népi demokratikus országokról. Jellemző pl., hogy a cseh kommunista párt országos konferenciája idején Široký elvtárs beszámolóját sokkal kisebb terjedelemben adták ki (ebben különben az MTI a ludas), mint egy lengyel főügyész nyilatkozatát a törvénysértésekről. Jellemző a hely-

zetre az alábbi eset is: a csehszlovák párt konferenciája idején Koroknai Zsuzsa javasolta, hogy a pozsonyi *Új Szó* alapján csinál egy tudósítást a pártkonferencia vitájáról, és abban közölné az egyik pozsonyi küldött felszólalását is, aki a pozsonyi diáktüntetésről beszélt. Kértem, hogy a tudósítást mutassa meg. Megmutatta, amely legnagyobb részt a cseh diáktüntetéssel foglalkozott. Kifejtette, hogy miért elégedetlenek a diákok, milyen jelszavakkal tüntettek stb. Én is olvastam a pozsonyi *Új Szót*, és láttam, hogy Koroknai a felszólalásoknak csak egyik részéről tudósított. Javasoltam, hogy a másik részét is ismertessük, ahol arról volt szó, hogy rossz a diákság összetétele, túl sok a polgári elem, ezek arányát csökkenteni kell, meg kell szigorítani a felvételt stb., stb. Koroknai erre azt mondta, hogy ezt nem lenne jó megírni, mert nálunk nem ez a helyzet. Én azt mondtam erre, hogy igaz, de diáktüntetés sem volt nálunk. Koroknai erre azt javasolta, hogy inkább ne közöljünk semmi tudósítást.

Egy másik jellemző dolog: az albán párt kongresszusára Szécsi Évát, a külpolitikai rovat munkatársát küldte ki a lap. Felháborodva jött vissza azzal, hogy rettenetes viszonyok vannak ott, mert gyanakvóan néznek a jugoszlávokra, rossz néven vették tőle, hogy a jugoszláv követség tagjaival autózott. Utána értesültünk, hogy Szécsi Éva az albán pártlap szerkesztőségét azzal döbbsentette meg, hogy a magyar pártvezetést szidta, példának állítva Lengyelországot, mert ott, ha bírálják egy minisztert, annak menni kell, ha bírálják egy PB-tagot, annak menni kell, de Magyarországon minden kritika falra hányt borsó.

Ugyancsak jellemző a következő: javasoltam Koroknainak, hogy válaszol az *Amerika Hangjának* arra a propagandájára, hogy mennyivel magasabb az amerikai munkás reálbére, mint a magyar munkásé, írjon egy cikket arról, hogy a rabló dicsekszik, és az amerikai életszínvonalban milyen szerepe van az extraprofitnak, és magának annak a ténynek, hogy Magyarországból az imperialista hatalmak évtizedeken át rengeteg hasznot húztak. Ennek a cikknek megírását Koroknai kereken megtagadta, mert nem illett bele a vonalba, hogy most mindenért a pártvezetést kell felelőssé tenni. Általában abban az időben – és ez nemcsak a *Szabad Népre* vonatkozik – imperialistaellenes propaganda csak ennek külpolitikai értelmében folyt (háborús előkészületek stb.), de kapitalistaellenes propaganda abszolúte nem folyt. Ez nem illett a „vonal”-ba. 1956 februárjában, amikor engem a PB a *Szabad Nép* szerkesztőségéhez visszahelyezett, Ács Lajos és Horváth Márton megegyeztek egy területi felosztásban a szerkesztőbizottság tagjai között. Nekem a külpolitikai rovatot és az irattárat juttatták, ami kb. azt jelentette, hogy az ország belső kérdéseivel ne szóljak hozzá. A szerkesztőségben csakhamar kiderült, hogy ez nem megy, mert a szerkesztés folyamán és a taggyűléseken mégiscsak hozzászólok. Ekkor rendkívül éles harc indult ellenem, és néhány más elvtárs ellen is, akik nem csatlakoztak a jobboldalhoz.

Ennek eszközeiben nem voltak válogatóságok. Fekete Sándor pl. egy taggyűlésen kijelentette rólam, hogy én Péter Gábor bizalmas embere voltam. Csak jellemzőképp mondom el, hogy néhány hónappal később már ezt úgy alakították át, hogy Farkas Mihály bizalmasa voltam. Ebben az időben állítottak össze egy listát azokról, akiknek a szerkesztőségbe való visszavételét, és azokról, akiknek eltávolítását követelik. Ebben a kérdésben nagyon éles harc indult meg, különösen Méray [Tibor], Novobáczy, Gimes és Lócsei visszavételéért. Én különösen Novobáczy és Méray visszavétele

ellen foglaltam élesen állást. A PB kiküldött egy bizottságot, az ún. Mező-bizottságot, amelyben azonban Horváth Márton volt a legjelentősebb személy. A bizottság feladata lett volna a vezető újságírók rehabilitálásának kérdését megvizsgálni. Ez a bizottság ígéretet is tett Novobáczkynak, Gimesnek, Fazekasnak és másoknak, hogy a *Szabad Népb*ben őket vezető helyre hozzák, és onnan engem és másokat, azt hiszem, Matuseket, leváltják. Augusztusban Horváth Márton a PB-hez javaslatot nyújtott be Novobáczky, Gimes és Fekete Sándor újságíróknak a *Szabad Népb* szerkesztőségébe való visszavételére azzal, hogy mind a hárman szilárdan a párt politikájának talaján állnak, elismerik a kétfrontos harc szükségességét. Ez nyilvánvalóan nem volt igaz, de kétségtelen volt, hogy abban az időben a szerkesztőség óriási többsége ilyenféle változtatásokban látta a szerkesztőség megrekedettségéből a kivezető utat.

BETLEN OSZKÁR ELVTÁRS AZ OKTÓBER 23-I ESEMÉNYEKRŐL

Október 22-én a *Szabad Népb* szerkesztőségében a munkatársak közölték Horváth Mártonnal, hogy röpgyűlést hívtak össze. A röpgyűlésen felolvasták a *Szabad Népb* munkatársainak 10 pontos követelését: változás a párt vezetésében, a pártpolitikában, szolidaritást Lengyelországgal, új szerkesztőbizottságot stb. Horváth kijelentette, hogy a követelésekkel egyetért. Másnapra rendkívüli taggyűlést hívtak össze. (A röpgyűlésen Matusek és én nem voltunk jelen.) A *Szabad Népb* október 23-i számát már ennek a röpgyűlésnek szervezői készítették el és szerkesztették. Október 23-án kértem Horváth Mártont, hogy a taggyűlés előtt hívja össze a szerkesztőbizottságot azzal, hogy a szerkesztőbizottság elítéli az aznapi számot, különösen Polgár Dénes szovjetellenes tudósítását. Horváth ezt elutasította. A taggyűlésen a szerkesztőség eléggé egységesen foglalt állást a jobboldali kérdésekben. Én több oknál fogva bejelentettem kilépésemet a szerkesztőségből, és egyúttal tiltakozásomat az aznapi szám[mal], és különösen Polgár Dénes tudósításával kapcsolatban.

Utána a taggyűlés bizottságot választott, amely a *Szabad Népb* követeléseit a PB elé viszi. A bizottságba beválasztották Horváthot, Lőcseit, Koroknait, Bebrits Annát, Gál Pált, majd úgy döntöttek, hogy a szerkesztőség minden tagja vegyen abban részt. Ezzel átmentünk a PB-hez. A PB ülésén fogadták a *Szabad Népb* küldöttségét. Horváth Márton ismertette a követeléseket. Gerő Ernő nagyon élesen támadta a szerkesztőség eljárását, amiért feltartja a Politikai Bizottságot munkájában, és azt mondta, hogy a szerkesztőség megszegte a PB utasításait, amikor olyan lapot adott ki, mint az aznapi. Rendkívül éles vita támadt, amelynek során Lőcsei nagyon durván lépett fel Révai, Gerő és Kádár elvtárral szemben. Többek között azt mondta, hogy Kádár elvtárs arról beszélt, hogy mi a párt érdeke. „Kádár elvtárs – mondta Lőcsei –, maga már Rajk elvtársnál is a párt érdekeire hivatkozott!” Mire Kádár elvtárs nagyon nyugodtan azt felelte, hogy „ne menjen mendemondák után, mert ez nem fog jóra vezetni”.

Előzőleg, még a szerkesztőségben szóba került, hogy lovasrendőr-őrzjáratok cirkálnak a városban. Horváth Márton felhívta Kopácsit, és megbeszélte vele, hogy ezeket visszavonják 23-án délelőtt. A PB előtt Horváth felvetette a tüntetés betiltásának kérdését. A PB két tagja (Marosán és Révai elvtárs) azt mondta, hogy ha a nép hatalma megkívánja, bizony lövetni is kell. Emiatt a *Szabad Népb* később lefolytatott

taggyűlésén a PB tagjairól mint gyilkosokról beszéltek többen, köztük Rókás [Sándor] és Katona Éva.

A PB közölte azt a határozatot, hogy a *Szabad Nép* munkájának irányítására delegálja a lap szerkesztőségéhez Révai József és Friss István elvtársat. Erre Horváth Márton bejelentette lemondását.

Én bejelentettem, hogy alapjában egyetértek a szerkesztőség álláspontjával, csak néhány pontjával nem. De több oknál fogva és a mai szám miatti tiltakozásképpen én is kérem felmentésemet. Azt mondtam Gerőnek, hogy nem értek egyet azzal, hogy a szerkesztőség utasításokat szegett meg, noha az aznapi számot én is elítélem, mert a PB és a Titkárság, amelyet Ács Lajos vezetett, képtelen volt bármilyen utasítás kiadására és irányítására. A PB Horváth és [az] én lemondásomat azzal utasította el, hogy abban a KV illetékes.

Ezután a küldöttség visszament, a taggyűlés[t] a szerkesztőségben folytatták. Közben különböző küldöttségek jöttek a *Szabad Nép*hez, főleg a Műszaki Egyetemről, amelyek követeléseik közlését kérték. A taggyűlés rendkívül izgatott állapotban folyt le. Nagy felháborodással fogadták Révai József, és különösen Friss István delegálását. Az az álláspont alakult ki, hogy csak olyan lapot csinálnak, amelyet a 23-i lap szellemében szerkesztettek.

Gimes és Lócsei, akik egyébként nem dolgoztak a *Szabad Népnél*, már teljesen mint odatartozó vezetők ténykedtek ott. Később megjelent Tardos Tibor is, aki kijelentette, hogy ez igazi forradalom, és ezt megírja a lapban. Ez 23-án délután történt, a tüntetés már folyt. Közben megérkezett Révai és Friss elvtárs, és Horváthnál tárgyalások indultak meg a lap arculatáról Friss és Révai elvtárs, és Horváth, Gimes, Lócsei és a szerkesztőbizottság tagjai közt. A vita lényegében azonban Révai és Friss között egyrészt, és Gimes és Lócsei között másrészt folyt le. Révai megkérdezte, hogy ki hajlandó megírni egy cikket, amely a tüntetést elítéli. Horváth és [a] szerkesztőbizottság több tagja nem vállalta. Én fogtam hozzá a cikk megírásához, és meg is írtam!

Közben jöttek a legkülönbözőbb hírek. Töltényeket hoztak, hogy ezekkel [A Történeti Hivatalban őrzött gépiratból itt egy vagy több oldal hiányzik. A lapszámozás folyamatos.] tékről beszélt, hogy a tüntetőkre már korán lőttek, holott nyilvánvaló, hogy töltények nem ott szoktak lenni, ahová lőnek, hanem ahonnan lőnek. Ez este 9 órakor volt.

Még mielőtt Révai elvtársék a *Szabad Nép*hez érkeztek volna, ott volt Földes László és Fehér Lajos elvtárs, akik Horváth Mártonnal, Matusekkel és velem együtt aláírtak egy levelet a PB-hez, hogy a KV ülését ne a jövő hét elején, hanem már két-három napon belül hívják össze.

Közben a tüntetők előzőnlőtték a Blaha Lujza teret. Már előzőleg telefonértesítést kaptunk, hogy ide készülnek. Erre karhatalmat kértünk. Lócsei és Horváth rendkívül élesen tiltakoztak ez ellen. Azt mondták, hogy ez értelmetlen dolog, erre nincs szükség. Ebben igazuk is volt, mert a kivezényelt rendőrök átadták a tüntetőknek fegyverüket, és az utóbbiak ezzel szállták meg a székházat (kb. este 9 órakor).

Ekkor kaptuk az értesítést, hogy a KV-t azonnalra összehívták. A tüntető tömeg már a *Szabad Nép* előcsarnokában volt. Négyen külön-külön mentünk ki az épületből. Horváthot felismerték, kiabáltak, hogy „halljuk a főszerkesztőt!”. Horváth felállt va-

lamire, kiabált, hogy teljesen szolidárisak vagyunk. A KV-ülésre megyünk, nem engedjük, hogy a nép ellen fegyverrel menjenek. A tömeg ordított: Le vele! Verjétek be a fejét! – Horváth nagy nehezen tudott kikerülni a tömegeből.

A KV-ülésen a létszám hiányos volt. Vidékiek nem voltak jelen, és több pesti tagot sem tudtak értesíteni. Az ülésen részt vett mint meghívott Nagy Imre és Erdei Ferenc. Az ülésen elhatározták, hogy a KV kiküld a HM-hez egy politikai stábot, amelyet teljhatalommal ruház fel a fegyveres akciók tekintetében. Kovács István, Földes László, Mező Imre, Fehér Lajos és később Münnich Ferenc volt a stáb tagja. A KV egy tekintetben, a szovjet csapatok behívása tekintetében, saját magának tartotta fenn a döntés jogát. Erre nem vonatkozott a teljhatalom.

Ezen az ülésen döntés született, hogy azonnal fel kell fegyverezni a munkásságot. Egyhangú határozat volt. Ellene nem szólalt fel senki. A KV kiküldött egy jelölőbizottságot a PB-ben és esetleg a kormányban szükséges változtatással kapcsolatos javaslat elkészítésére. Ebben a bizottságban volt Gerő, Dávid, Kállai, Matusek, Kádár és talán még mások. A közben érkezett újabb jelentések alapján a KV elhatározta a szovjet csapatok behívását is. A KV itt elkövette azt a durva hibát, hogy a budapesti pártbizottság első és másodtitkárát a stádba küldte, ezzel eleve lemondott a budapesti pártszervezetek mozgósításáról.

Az ülésre közben behozták a *Szabad Nép* szerkesztőségének átiratát, amelyben a tüntetők mellett foglal állást. Révai verte az asztalt, hogy ez áruslás. Horváth azt mondta, hogy a tüntetők fegyverrel kényszerítették a szerkesztőséget a röpirat elkészítésére. Ez nem volt igaz! A röpiratot Mocsár és Gál Pál írták, még mielőtt a szerkesztőség meg lett volna szállva.

A jelölőbizottság kiküldése után a KV-ülést félbeszakították. A bizottság nagyon sokáig ülésezett. A bizottság bevárta Nagy Imrét, és közölték vele, hogy jelölik a PB-be és a Minisztertanács elnökének. Mi a véleménye? Nagy Imre azt válaszolta, hogy egyetért, de egy bejelentése van, hogy a későbbi időkből átfogó gazdasági program kidolgozását tartja szükségesnek. A PB kiegészítését a KV elfogadta. Az ülés véget ért.

Az ülésen a pártszervek munkájáról, a kommunisták mozgósításáról nem volt szó. Az általános vélemény az volt, hogy a szovjet csapatok bejövetelével az utolsó góccokat is megsemmisítik. Az úton a KV-hez menet hallottam, hogy kiadták a jelszót: Gyeriünk a laktanyákhoz! Ezt elmondtam Hazai [Jenő]nek és Szabó Istvánnak, de nem nagyon izgatták magukat.

Én 24-én átmentem a Parlamentbe, és Szepesivel, Kalmár Györggyel és még egy fiatal fiúval elkezdtük a rádió átvételét, az adások megkezdését. Egy napig én végeztem ezt a munkát.

25-én reggel átmentem a XI. kerületbe. Itt megtudtam, hogy az éjjel és hajnalban írók körtelefonon felhívták a munkásokat, hogy amíg Gerő az első titkár, és amíg szovjet csapatok vannak Budapesten, ne dolgozzanak, és menjenek az utcára. Így pl. Tardos Tibor a kelenföldi Goldberget „mozgósította”. Én akkor felhívtam Gerő titkárságát, hogy ezt tudtukra adjam. Utána megkérdeztem, kivel beszéllek. Valamilyen Szenes nevű a rádiótól, aki – mint kiderült – az üzenetet nem adta át a PB-nek. Jellemző az akkori helyzetre, hogy Gerő titkárságán idegen emberek járhattak, és vehettek fel az üzeneteket.

Délután három órakor KV-ülés volt. Nem emlékszem rá, hogy mi volt a tárgya, de tudom, hogy Kádár kérte, hogy csak kérdések legyenek. Én megkérdeztem tőle, először [is] miért nem történt semmi annak a határozatnak [a] végrehajtásáért, hogy a munkásosztályt felfegyverezzék; másodszer, mit tud a PB arról, hogy ismert személyek, köztük párttagok, a munkásosztályt felhívták sztrájkra, szóval hátba támadták a mi fegyveres akciónkat. Választ nem kaptam. Az ülés nagyon izgatott hangulatú volt.

Ezen az ülésen elhatározták, hogy a HM-hez kiküldött stáb vezetését Apró Antal elvtársra bízák, Mező Imre elvtárs átmegy a budapesti PB-hez. Apró elvtárs azt mondta, hogy elvállalja a vezetést, de aztán nehogy őt tegyék felelőssé, nehogy őt állítsák bünbaknak. Én Apró elvtársnak szóltam, hogy hiába minden fegyveres akció, ha engedjük, hogy közben hátba támadjanak bennünket. Véleményem szerint belügyi intézkedésekre lenne szükség ezekkel a személyekkel szemben. Tardosékra gondoltam.

Közben állandóan jöttek a küldöttségek: Kardos, Tánczos, és hasonlók, akik a KV előszobájában tárgyaltak.

26-án ült össze a KV újra. Itt terjesztette elő Donáth és Losonczy azt a javaslatot, hogy fogadják el a felkelők alapvető követelését, nemzeti forradalomnak nyilvánítsák a felkelést, adjanak teljes amnesztiát, a szovjet csapatok kivonását határozzák el, és még egyéb követeléseket.

A stábben lévő elvtársakat nem értesítették. Valaki felhívta őket, hogy folyik a kapitulálás a KV-ben. Mire a stáb tagjai odajöttek. Kovács István szólalt fel elsőnek. Nagyon élesen lépett fel, hogy árulás történt, hogy őt felakaszthatják, de ő ezt nem fogja együtt csinálni, és felhívta a KV tagjait, hogy ne tőrjék. Fordítsák meg a helyzetet. Utána sokan szólaltak fel: Apró, Münnich, Fehér Lajos nagyon határozottan, és a KV-ra is nagy hatással volt. A kapitulálási javaslatot elutasították. Mellette rendkívül élesen lépett fel Horváth Márton.

Az ülésről a *Szabad Néphez* mentem. Másnap telefonálnak nekem a második kerületből, hogy éjjel támadást várnak. Végigtelefonáltam a stábot, és nem tudtam elérni, hogy erősítést küldjenek. Sírva mondták, hogy nem tudnak adni. Erre átmentem a II. kerületbe, de a támadás elmaradt, mert közben a szovjet tankok a közelben lőtték a Széna teret. A pártközpontban délben már folyt az ülés. Erről értesítést nem kaptam. Ezen az ülésen, de már az előtte lévõn is, rengeteg nem KV-tag is részt vett. Az ülésen benyújtották a javaslatot arra, hogy a KV adja át hatáskörét egy hattagú elnökségnek. Ez ellen a javaslat ellen ketten szavaztak: Kovács István és Matolcsi János. Kovács azzal, hogy ez a hattagú elnökség [a] kapitulálás felé viszi a pártot, Matolcsi azzal, hogy biankó váltót nem ír alá. A többség elfogadta, mert lehetetlen állapot volt, hogy 110 tagú KV ülésezzen.

26-án az ülésre a stábtól érkezett elvtársak rendkívül élesen felvetették, hogy a kormány keresztezi a fegyveres erők akcióját: ők elrendelik a kijárási tilalmat, Nagy Imre feloldja. Nagy Imre erre azt mondta, hogy az emberek kenyeret akarnak, ki kell engedni őket vásárolni.

